

Huculský kôň včera a dnes

V dňoch 13. a 14. augusta minulého roku (2005) sa v našej krajine po prvýkrát konalo ojedinelé podujatie - 1. medzinárodný HIF- šampionát huculských koní. Šampionát usporiadal Národný žrebčín Topoľčianky, ktorý je garantom chovu plemena na Slovensku a jeho riaditeľ Ing. Michal Horný je pre súčasné funkčné obdobie predsedom Hucul International Federation – medzinárodnej organizácie pre chov huculských koní. Na toto historicky prvé podujatie sa prihlásil neuveriteľný počet chovateľov a športovcov s takmer 130 (!) čistokrvnými huculmi. Pre predstavu verejnosti – toto množstvo približne dvakrát presahuje počet čistokrvných huculských koní registrovaných v chovoch hucula na celom Slovensku. Podujatie v priebehu 2 dní navštívilo niekoľko tisíc divákov, ktorí prišli do Topoľčianok zo Slovenska, Poľska, Českej republiky, Maďarska a Rakúska.

MVDr. Peter Kováč

Slovenský zväz chovateľov a priateľov huculských koní, Rimavská Sobota

Napriek tomu, že takéto podujatie je na Slovensku skutočne raritou, propagácia, návštevnosť a ohlas na šampionát podľa môjho názoru ďaleko zaostáva za tým, čo by sa od špecializovaného podujatia pre jediné historické slovenské plemeno koní dalo očakávať. Dovoľte mi preto, aby som naše národné plemeno – huculského koňa dodatočne priblížil aj tej chovateľskej verejnosti, ktorá sa nešpecializuje len na chov koní, ale ktorá má rada svet živočíšnej ríše bez ohľadu na druh a plemeno.

Hucul – typický horský kôň

Huculský kôň je jedným z najtypickejších predstaviteľov horských koní Európy. Jeho pôvod je do veľkej miery neprebádaný a teória o vzniku plemena sa často líšia. Doterajšie práce renomovaných autorov však dosť jednoznačne poukazujú na pôvodný biologický materiál, ktorým bol tarpan – divý kôň, dokázateľne žijúci na rozsiahlom území strednej a východnej Európy, vrátane Karpát. Kostrové nálezy tarpána z Tatranskej kotliny

– Gánoviec, poukazujú na blízku príbuznosť európskeho divého koňa a hucula.

Na nešťastie tak ako mnohé iné divo žijúce druhy zvierat aj tarpan sa stal obeťou človeka – posledný kríženc stepnej variety a domáceho koňa dožil v moskovskej ZOO v roku 1876. Okrem stepnej variety však vedci rozoznávajú aj lesný a horský typ tarpána, ktorého domovom bola oblasť Karpát. Tak, ako zo stepného tarpána vzniklo množstvo niekedy veľmi odlišných plemien teplokrvných koní, aj horský tarpan dal základ pre vznik niekoľkých typov horských koní. V horách takzvaného Karpatského oblúka to boli najmä síkulske, moldavské, haličské a bukovinské kone. Karpatský oblúk je kľúčovou oblasťou pre vznik huculského plemena. Na území, kde sa dnes stretávajú hranice Zakarpatskej Ukrajiny (Podkarpatskej Rusi) a Rumunska, nie tak vzdialenom od našej východnej hranice, sa nachádza kraj zvaný Huculsko (Huculština). Názov kraja pochádza od Huculov – horalov, ktorých môžeme vari považovať za vetvu Rusínskeho národa. Kraj vysokých polonín a drsnej prírody, podobnej tej v slovenských horských masívoch, vyformoval tvrdý a hrdý národ, ktorého pomocníkom

v každodennom boji o prežitie bol rovnako tvrdý a odolný horský koník, pomenovaný po svojich pôvodných chovateľoch – hucul.

Od prvej zmienky po začiatok 2. svetovej vojny

Prvá písomná zmienka o koníkoch huculských horalov je z roku 1603 (Dorohostajski – „Hipika“). Schopnosť preliezať takmer neschodné horské terény a opatrne pri tom vyberať najvhodnejšiu trasu je vyzdvihovaná aj neskoršími autormi. Prvým armádnym dôstojníkom, ktorý si všimol výnimočné vlastnosti miestnych horských koní, bol plk. Martin von Herrman. V roku 1856 je pri žrebčine Radovec zriadený samostatný žrebčín pre horské kone v Lučine. Žrebčín mal produkovať nosné a jazdecké horské kone pre potreby armády. Zakladajúce stádo pochádzalo z kobyľ vykúpených od sedliakov v Bukovine a Haliči. K týmto kobyľám boli priradované rôzne žrebce, z ktorých najdôležitejšími boli plemenníky Hroby (pôsobenie 1901-1905) a Goral (1906-1908). Tieto dva žrebce mali rozhodujúci vplyv na dnešnú podobu hucula a stali sa zakladateľmi chovných línií, ktoré existujú dodnes.

Ďalší rozvoj hucula bol zadržaný prvou svetovou vojnou.

Jaskynná maľba pravekého koňa nesie typické znaky tarpána – najmä konkávny profil hlavy.

Chovný materiál bol z obavy pred vojnovými udalosťami presunutý do Rakúska.

Po rozpade Monarchie boli huculské kone rozdelené do nástupníckych štátov – Rumunska a Československa. S chovom neskôr začali aj v Poľsku a Maďarsku. Časť stáda z rakúskeho Waldhoffu (33 koní), bola presunutá na Slovensko a umiestnená v Štátnom žrebčine v Topoľčiankach (rok 1922). Stala sa základom čistokrvného chovu u nás. Existenciu plemena v ČSR však mohla ohroziť úzka krvná základňa. Situáciu mohol vyriešiť len ďalší pepinier, nepríbuzný vtedajšiemu chovnému materiálu. Výberová komisia vybrala na tento cieľ žrebčeka Gurgul, odchovaného roľníkom Andrejom Pokšom z obce Pichné pri Snine na východnom Slovensku. Tento riskantný krok (nákup ročka, ktorého exteriér a vlastností v dospelosti nie sú garantované) skutočne vyšiel. Gurgul bol zaradený ako plemenný žrebec v Topoľčiankach, kde pôsobil do roku 1936. Žrebec Gurgul dal vznik významnej línie huculských koní, ktorá existuje do dnešných dní.

Po 2. svetovej vojne na ústupe

Druhá svetová vojna znamenala opäť katastrofu pre chov hucula. Takmer celé chovné stádo

Hucul ako vojenský nosný kôň.

Zakladateľ originálnej slovenskej línie huculského koňa, žrebec Gurgul, nar. r.1924.

bolo rekvirované. Vojenstvo však časom zaznamenalo rozsiahle zmeny vo výzbroji a spôsobe vedenia vojen a kôň sa stal vo výbave armád 50-tych rokov prežitkom. Záchranou pre hucula sa zdalo byť jeho uplatnenie v lesnom hospodárstve. Štátne lesy nakúpili okolo 140 kobýl v type hucula zo zemského chovu severovýchodného Slovenska. Postupné zvyšovanie noriem dennej ťažby však vyžadovalo výkonnejšie, a teda ťažší typ koňa. Hucul sa začal krížiť s cieľom získať rovnako odolné, nenáročné, avšak výkonnejšie plemeno slovenského horského koňa. Pre hucula sa však 70-te roky stali opäť kritickým obdobím. Štátne lesy sa čistokrvných huculov zbavovali a reálne hrozilo, že toto jedinečné plemeno zo Slovenska zmizne naveky. Našťastie v „hodine dvanástej“ pomohli tam, kde štát úplne zlyhal, obetaví jednotlivci, častokrát za cenu osobných problémov. Časť koní nakúpil Hucul-club Řeporyje u Prahy, ďalší nadšenci z Čiech pod hlavičkou Svazu ochránců prírody, časť sa dostala do majetku Vysoké školy veterinárskej v Košiciach. Chov hucula sa postupne rozvíjal na východe Slovenska v JRD Olšava, ZOO Kavečany a v TANAPE, čiastočne aj v ZOO Bratislava a Bojnice. Chov ZOO Kavečany mal byť postupne rozšírený o huculskú rezerváciu v okolitých lesoch. Myšlienka zriadenia hucuskej rezervácie v košických lesoch nebola jedinou. V prácach nedávno zosnulého hipologického odborníka prof. V. Hučka sa objavuje návrh hneď niekoľkých rezervácií huculských koní – v Muráni, vo východných Karpatoch a v Krkonošiach (resp. Jizerských horách). K realizácii tejto myšlienky nikdy nedošlo. Našťastie pre hucula chov v Topoľčiankach bol obnovený. Naviac, Národný žrebčín Topoľčianky je poverený gesciou chovu a vedením plemennej knihy huculských koní na Slovensku. Chovy tohto horského plemena zaznamenávajú intenzívny rast aj v Poľsku, Maďarsku, Rakúsku, Českej republike. Tradične silný chov pokračuje v Rumunsku.

Novodobá história s otáznikmi

Po roku 1989 sa s uvoľnením režimu roztrhlo vrece s chovateľmi a hlavne majiteľmi koní. Do Čes-

koslovenska sa začali dovážať vo svete rozšírené a populárne plemená športových, westernových, výstavných koní i pony. Huculský kôň sa nedá celkom dobre zaradiť do žiadnej z týchto kategórií a už vôbec sa nedá považovať za reprezentatívne plemeno. Celkom logicky vyvstáva otázka, čo s huculským koňom v dobe, ktorá praje vysoko špecializovaným plemenám stavaným na výkon, prípadne okúzľujúcim svojou krásou a vznešenosťou. Kde je miesto pre „primitívneho“ hucula? Má vôbec inú šancu, než zostať akousi nie príliš presvedčivou atrakciou v zoologických záhradách? Myslím, že má.

Jedným z dôkazov oprávnenosti existencie hucula bol práve medzinárodný huculský šampionát, ktorý som spomenul v úvode tohto článku. Ak sobotňajšia chovateľská prehliadka zaujala tých, ktorí vedú oceniť krásu horských koní, tak nedeľňajšia súťažná časť šampionátu presvedčila mnohých, že hucul v žiadnom prípade nie je outsiderom v jazdeckom a vozatajskom športe. Jazdci a vodiči záprahov súťažiaci v drezúre a parkúre či v maratóne záprahov nenechali prítomných divákov chladnými. V špeciálnej časti sa vôbec prvý raz na Slovensku konala medzinárodná súťaž v takzvanej Huculskej stezke. Ide o súťaž, ktorá spája prvky military veľkých športových koní a niektorých westernových disciplín (trail). Huculská stezka je pôvodnou poľskou disciplínou a súťaží sa v nej už viac ako 10 rokov.

Trať tzv. Huculskej stezky je vždy stavaná tak, aby napodobnila rôznorodé horské terény a prekážky, ktorými má huculský kôň svojho jazdca čo najbezpečnejšie preniesť. V Poľsku je Huculská stezka súčasťou výkonnostných skúšok huculov. V prípade súťažnej podoby, samozrejme, ide aj o čo najlepší čas a bodové ohodnotenie zdolávania prekážok. V topoľčianskom prevedení bola časť prekážok umiestnená na závodisku v dohľade divákov sediacich na tribúnach. Ďalšia časť asi 6,5 km dlhej trate viedla prírodným terénom. Súťaž v tzv. Huculskej stezke a v záprahovom maratóne bola asi najvzrušujúcejšou časťou športovej časti šampionátu. Nebola núdza o dynamiku a adrenalínové zážitky. Dramatické chvíle pripravili pády jazdcov s koňmi do potoka i pre-

Športové záprahové jazdenie.

jazdy suchých, či vodných prekážok dvojzáprahmi huculov v plnej rýchlosti. V klasických sedlových disciplínach sa nestratili Rakúšanovia a Česi. Huculská stezka, v ktorej štartovalo až 33 koní, sa stala

korisťou Poliakov a v záprahovom maratóne, verní svojej povesti, dominovali Maďari.

Iné formy využitia huculov

Toľko teda o súťaži, no iste nie

POZVÁNKA PRE VYSTAVOVATEĽOV

3. ročník medzinárodnej výstavy koní

KOŇ 2006

1. - 3. septembra 2006

ZÁVÄZNÉ PRIHLÁŠKY A INFORMÁCIE O VÝSTAVE:

Výstavisko TMM, a.s.

Pod Sokolicami 43, 911 01 Trenčín, tel.: +421-32-743 23 82
fax: +421-32-743 56 00, e-mail: os22@tmm.sk, www.tmm.sk

každého zaujíma práve športové zápolenie. Ako sa dá využiť hucul mimo športových súťaží? Huculský kôň je ideálnym plemenom pre tých, ktorí sa chcú len tak povoziť na koníkoch. Je vhodným pre tých, ktorí majú romantického ducha a radi putujú prírodou. Je riešením pre tých, ktorí vzhľadom na svoj vek, kondíciu, alebo zdra-

votný stav nemôžu, alebo nechcú sadnúť na väčšieho koňa. Hucul sa úspešne používa v hipoterapii, v prídovom hospodárstve, v lesníctve ako nosný kôň, v prírodných rezerváciách ako jazdecký kôň lesnej stráže a na zásobovanie horských chát. V niekoľkých jazdeckých oddieloch na Slovensku je využívaný na jazdecký výcvik detí

a pritom obstaráva lokálnu prepravu krmiva či bráni podklad jazdiarne namiesto traktora. Výkonnejší jazdci sa môžu v slovenských horách vyžiť pri horse-trekkingu, v zime pri skjöringu alebo pri jazde na saniach. Takisto je možné zúčastniť sa spomínanej Huculskej stezky v rámci jazdeckých hier, či regionálnych jazdeckých súťaží na

amatérskej úrovni, a to bez honby za bodmi a umiestnením. Proste len tak pre radosť, ako to robia členovia nášho zväzu.

Ak sa rozhodnete zaobstarať si nie príliš veľkého koníka, ktorý unesie nielen deti, ale bez problémov aj ocina s nadváhou, koníka, ktorý nevyžaduje veľa starostlivosti, ale pritom vie podať neuveriteľné výkony, koníka, ktorý znesie nárazovú záťaž a pritom sa dá vychovať vo väčšej záhrade, potom je hucul koňom pre Vás. Krmenie objemovým krmivom je úplne dostačujúce, pretože podobne ako poníky, hucul vie veľmi efektívne využiť maximum živín z trávy a sena. Je namieste upozorniť, že naopak – prehané prikrmovanie jadrovým krmivom môže zapríčiniť vážne komplikácie. Huculy zvyčajne nepotrebujú podkúvanie, stačí bežná korekcia kopyt a z veterinárnych úkonov je potrebné len pravidelné odčervenie a vakcinácia proti chrípke koní a tetanu. Pri pevnom zdraví a vitalite sa tieto koníky dožívajú v plnej výkonnosti až 30 rokov veku. Kobyly sú bežne plodné až do veku okolo 20 rokov. Ustajňovacie priestory nie sú potrebné, lebo plemeno pochádza z drsných klimatických oblastí, kde nikdy maštale neboli. Napriek tomu možno odporúčať vybudovanie jednoduchej maštale, avšak skôr kvôli chovateľovi, a to na uľahčenie veterinárnych úkonov, pripúšťania kobýl, ošetrovania, či jednoducho uzavretie koňa v čase neprítomnosti. Maštaľ však musí byť vzdušná a bezprašná a huculský kôň by v nej mal tráviť minimum času.

Hucul je skutočne koňom pre celú rodinu. Iste, na svete je viacero plemien, ktoré spĺňajú tieto požiadavky a každý si môže vybrať, čo len chce. Prečo ale hľadať v cudzine, keď priamo pod nosom máme naše domáce a ľahko dostupné plemeno? Huculský kôň je tu doma rovnako, ako sme tu doma my. Tak ako majú Islandčania svojho islandského koňa, Francúz camargueské plemeno, Rakúšania haflingera, či Briti svoje domáce pony, my máme hucula. A aj keď sa jazdci na „veľkých“ koňoch obča: z hucula vysmieľajú, tí ktorí to s ním skúsili, Vám potvrdia: je to beťár, ale aj „makač“. Tí, ktorí si huculom venujú dlhšie Vám zas prezradia, že sú na to svoje pleme no hrdí. Myslím si, že právom...

Snímky: archív autor

Chovateľská časť medzinárodného HIF šampionátu huculských koní.

Veru, aj vyhodené pneumatiky sú dnes v prírode bežné a tak sa táto prekážka stala súčasťou Huculskej stezky.